HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

14 noiembrie 2024*

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru – Mediu – Directiva 92/43/CEE – Conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică – Articolul 6 alineatul (2) – Măsuri necesare pentru a evita, în ariile speciale de conservare, deteriorarea habitatelor naturale – Tipurile de habitate 6510 (fânețe de joasă altitudine) și 6520 (fânețe montane) protejate de rețeaua Natura 2000 – Pierderi de suprafață – Lipsa unui control specific al habitatelor naturale – Omisiune generală și structurală – Articolul 4 alineatul (1) – Propunerea de către fiecare stat membru a unei liste de situri care indică tipurile de habitate naturale și speciile indigene adăpostite de acestea – Actualizare periodică a informațiilor referitoare la aceste situri”

În cauza C-47/23,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 258 TFUE, introdusă la 31 ianuarie 2023,

Comisia Europeană, reprezentată de C. Hermes și M. Noll-Ehlers, în calitate de agenți,

reclamantă,

împotriva

Republicii Federale Germania, reprezentată de J. Möller și A. Hoesch, în calitate de agenți,

pârâtă,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna K. Jürimäe, președinta Camerei a doua, îndeplinind funcția de președintă a Camerei a treia, domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a treia, domnii N. Jääskinen, M. Gavalec (raportor) și N. Piçarra judecători,

avocat general: domnul N. Emiliou,

grefier: doamna N. Mundhenke, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 martie 2024,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 5 septembrie 2024,

* Limba de procedură: germana.

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererea introductivă, Comisia Europeană solicită Curții să constate că:

– prin faptul că a omis, în mod general și structural, sa ia măsuri necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 (fânețe de joasă altitudine) și 6520 (fânețe montane) protejate de rețeaua Natura 2000, menționate în anexa I la Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013 (JO 2013, L 158, p. 193) (denumită în continuare „Directiva habitate”), din siturile desemnate pentru acestea și

– prin faptul că a omis în mod general și structural să transmită Comisiei date actualizate privind tipurile de habitate 6510 și 6520 din siturile desemnate pentru acestea,

Republica Federală Germania nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) și, respectiv, al articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva habitate

2 Articolul 1 din Directiva habitate prevede:

„În sensul prezentei directive:

[…]

(b) *habitate naturale* înseamnă areale terestre sau acvatice care se disting prin anumite caracteristici geografice, abiotice și biotice naturale sau seminaturale;

(c) *tipuri de habitate naturale de importanță comunitară* înseamnă habitatele care, în cadrul teritoriului prevăzut la articolul 2:
(i) sunt pe cale de dispariție în aria lor de extindere naturală

sau
(ii) au o arie de extindere naturală redusă, datorată regresiei sau dimensiunilor mici intrinseci ale teritoriului lor

sau
(iii) [prezintă] exemple remarcabile actuale de caracteristici tipice ale uneia sau mai multor dintre următoarele nouă regiuni biogeografice: alpină, atlantică, a Mării Negre, boreală, continentală, macaroneziană, mediteraneeană, panonică și stepică.

Aceste tipuri de habitate sunt sau ar putea fi menționate în anexa I;

[…]

(e) *stadiul de conservare a unui habitat natural* înseamnă efectul unui ansamblu de factori care influențează habitatul natural și speciile sale specifice, putând afecta aria de extindere naturală pe termen lung a habitatului, structura și funcțiile acestuia, precum și supraviețuirea pe termen lung a speciilor sale specifice pe teritoriul prevăzut la articolul 2.

Stadiul de conservare a unui habitat natural este considerat «corespunzător» dacă:

– aria sa de extindere naturală și teritoriile care se încadrează în această arie sunt stabile sau în creștere;

și

– structura și funcțiile sale specifice, necesare pentru menținerea sa pe termen lung, există și vor continua, probabil, să existe în viitorul apropiat și

și

– stadiul de conservare a speciilor sale specifice este corespunzător, în conformitate cu definiția de la litera (i);

[…]

(l) *arie speciale de conservare* înseamnă un sit de importanță comunitară desemnat de către un stat membru prin acte administrative sau clauze contractuale, în care se aplică măsurile de conservare necesare pentru menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și/sau a populațiilor din speciile pentru care a fost desemnat respectivul sit”.

3 Potrivit articolului 2 alineatul (2) din această directivă:

„În temeiul prezentei directive, se adoptă măsuri de menținere sau readucere la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de importanță comunitară.”

4 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din directiva menționată prevede:

„(1) Se instituie o rețea ecologică europeană coerentă, care să reunească ariile speciale de conservare, cu denumirea de Natura 2000. Compusă din situri care adăpostesc tipurile de habitate naturale enumerate în anexa I și habitatele speciilor enumerate în anexa II, această rețea permite menținerea sau, după caz, readucerea la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală a tipurilor de habitate naturale și a habitatelor speciilor respective.

Sistemul Natura 2000 va include arii speciale de protejare clasificate de statele membre în temeiul Directivei 79/409/CEE [a Consiliului din 2 aprilie 1979 privind conservarea păsărilor sălbatice (JO 1979, L 103, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 77)].

(2) Fiecare stat membru contribuie la punerea în aplicare a sistemului Natura 2000 proporțional cu gradul de reprezentare a tipurilor de habitate naturale sau a habitatelor speciilor prevăzute la alineatul (1) pe teritoriul său. În acest sens, fiecare stat membru desemnează anumite situri, în conformitate cu articolul 4, ca arii speciale de conservare, ținând seama de obiectivele stabilite la alineatul (1).”

5 Articolul 4 din aceeași directivă prevede:

„(1) Pe baza criteriilor stabilite în anexa III (Etapa 1) și a informațiilor științifice pertinente, fiecare stat membru propune o listă de situri de pe teritoriul său, indicând, pentru fiecare dintre ele, tipurile de habitate naturale din anexa I și speciile indigene din anexa II adăpostite de respectivul sit. Pentru speciile de faună cu arii mari de extindere, siturile corespund acelor teritorii din aria de extindere a respectivelor specii care prezintă elementele fizice sau biologice esențiale pentru viața și reproducerea lor. Pentru speciile acvatice cu arii mari de extindere, siturile sunt propuse doar dacă se poate delimita clar teritoriul care prezintă elementele fizice sau biologice esențiale pentru viața și reproducerea respectivelor specii. După caz, statul membru propune adaptarea listei în funcție de rezultatele controlului prevăzut la articolul 11.

Lista este transmisă Comisiei în termen de trei ani de la notificarea prezentei directive, însoțită de informații despre fiecare sit. Informațiile respective trebuie să includă harta sitului, numele și localizarea acestuia, întinderea și datele rezultate din aplicarea criteriilor enumerate în anexa III (Etapa 1), înscrise într-un formular pe care Comisia urmează să-l stabilească în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 21.

(2) Pe baza criteriilor stabilite în anexa III (Etapa 2) și, atât în cadrul fiecăreia dintre cele nouă regiuni biogeografice prevăzute la articolul 1 litera (c) punctul (iii), cât și al ansamblului teritoriului prevăzut la articolul 2 alineatul (1), Comisia stabilește, prin acord cu fiecare stat membru, un proiect de listă a siturilor de importanță comunitară, pornind de la listele întocmite de statele membre și punându-le în evidență pe acelea care adăpostesc unul sau mai multe tipuri de habitate naturale prioritare sau specii prioritare.

Statele membre ale căror situri adăpostind unul sau mai multe tipuri de habitate naturale prioritare și specii prioritare reprezintă mai mult de 5 % din teritoriul lor național pot, prin acord cu Comisia, să solicite o aplicare mai flexibilă a criteriilor enumerate în anexa III (Etapa 2) la selectarea siturilor de importanță comunitară de pe teritoriul lor.

Comisia adoptă, în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 21, lista siturilor selectate ca situri de importanță comunitară, cu evidențierea celor care adăpostesc unul sau mai multe tipuri de habitate naturale prioritare sau specii prioritare.

(3) Lista menționată la alineatul (2) se întocmește în termen de șase ani de la notificarea prezentei directive.

(4) După adoptarea unui sit de importanță comunitară în conformitate cu procedura prevăzută la alineatul (2), statul membru respectiv desemnează situl ca arie specială de conservare cât mai curând posibil, în termen de maximum șase ani, stabilind prioritățile în funcție de importanța siturilor pentru menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a unui habitat natural din anexa I sau a unei specii din anexa II ori pentru coerența sistemului Natura 2000 și în funcție de pericolele de degradare sau distrugere ce amenință respectivele situri.

(5) De îndată ce este inclus în lista menționată la alineatul (2) paragraful al treilea, orice sit este supus dispozițiilor articolului 6 alineatele (2), (3) și (4).”

6 Potrivit articolului 6 din Directiva habitate:

„(1) Pentru ariile speciale de conservare, statele membre adoptă măsurile de conservare necesare, inclusiv, după caz, planuri de gestionare adecvate, speciale sau incluse în alte planuri de dezvoltare, precum și actele administrative sau clauzele contractuale adecvate în conformitate cu necesitățile ecologice ale tipurilor de habitate naturale din anexa I sau ale speciilor din anexa II prezente pe teritoriul respectivelor situri.

(2) Statele membre iau măsurile necesare pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor pentru care au fost desemnate respectivele arii, în măsura în care perturbările respective ar putea fi relevante în sensul obiectivelor prezentei directive.

(3) Orice plan sau proiect care nu are o legătură directă cu sau nu este necesar pentru gestionarea sitului, dar care ar putea afecta în mod semnificativ aria, *per se* sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, trebuie supus unei evaluări corespunzătoare a efectelor potențiale asupra sitului, în funcție de obiectivele de conservare ale acestuia din urmă. În funcție de concluziile evaluării respective și în conformitate cu dispozițiile alineatului (4), autoritățile naționale competente aprobă planul sau proiectul doar după ce au constatat că nu are efecte negative asupra integrității sitului respectiv și, după caz, după ce au consultat opinia publică.

(4) Dacă, în ciuda unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unei soluții alternative, planul sau proiectul trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, statul membru ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000. […]

[…]”

7 Articolul 9 din această directivă prevede:

Comisia reexaminează periodic, în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 21, contribuția sistemului Natura 2000 la realizarea obiectivelor stabilite la articolele 2 și 3. În acest sens, o arie specială de conservare poate fi declasată dacă acest lucru se justifică printr-o evoluție naturală constatată în urma programului de control prevăzut la articolul 11.”

8 Articolul 11 din directiva menționată are următorul cuprins:

„Statele membre pun în aplicare programe de control al stadiului de conservare a habitatelor naturale și a speciilor menționate la articolul 2, acordând o atenție deosebită tipurilor de habitate naturale prioritare și speciilor prioritare.”

9 Articolul 17 din aceeași directivă prevede:

„(1) La fiecare șase ani începând cu data expirării perioadei prevăzute la articolul 23, statele membre întocmesc un raport asupra punerii în aplicare a măsurilor adoptate în temeiul prezentei directive. Acest raport trebuie să cuprindă în special informații referitoare la măsurile de conservare prevăzute la articolul 6 alineatul (1), la evaluarea impactului acestor măsuri asupra stadiului de conservare a tipurilor de habitate naturale din anexa I și a speciilor din anexa II,

precum și la rezultatele principale ale controalelor prevăzute la articolul 11. Raportul, întocmit conform formularului stabilit de comitet, este transmis Comisiei și adus la cunoștința publicului.

(2) Comisia întocmește un raport complex pe baza rapoartelor menționate la alineatul (1). Raportul Comisiei cuprinde o evaluare corespunzătoare a progreselor realizate, în special a contribuției sistemului Natura 2000 la atingerea obiectivelor stabilite la articolul 3. Partea raportului care cuprinde informații transmise de un anumit stat membru trebuie trimisă respectivului stat membru sub formă de proiect, pentru confirmare. După consultarea Comitetului, Comisia publică versiunea finală a raportului, în termen de cel mult doi ani de la primirea rapoartelor menționate la alineatul (1), și o transmite statelor membre, Parlamentului European, Consiliului și Comitetului Economic și Social.

(3) Statele membre pot marca ariile desemnate în conformitate cu prezenta directivă cu ajutorul unor panouri prevăzute de Comitet în acest scop."

10 Printre tipurile de habitate naturale de interes comunitar menționate în anexa I la Directiva habitate a căror conservare necesită desemnarea unor arii speciale de conservare figurează în special „fânețele de joasă altitudine" (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*) și „fânețele montane", ale căror coduri Natura 2000 sunt 6510 și, respectiv, 6520.

Decizia de punere în aplicare 2011/484/UE

11 Considerentul (4) al Deciziei de punere în aplicare 2011/484/UE a Comisiei din 11 iulie 2011 privind formularul de informare pentru siturile Natura 2000 (JO 2011, L 198, p. 39) are următorul cuprins:

„Conținutul formularului-tip NATURA 2000 trebuie să fie actualizat în mod regulat pe baza celor mai bune informații disponibile pentru fiecare sit al rețelei pentru a permite Comisiei să își îndeplinească rolul de coordonator și, conform articolului 9 din Directiva 92/43/CEE, să examineze în mod periodic contribuția NATURA 2000 la îndeplinirea obiectivelor stabilite prin articolele 2 și 3 din directiva respectivă."

Dreptul german

12 Potrivit articolului 3 din Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz) (Legea privind protecția naturii și conservarea peisajului) din 29 iulie 2009 (BGBl. 2009 I, p. 2542), în versiunea aplicabilă litigiului (denumită în continuare „BNatSchG"), intitulat „Responsabilități, misiuni și competențe, acorduri contractuale, cooperare administrativă":

„(1) În sensul prezentei legi, autoritățile competente pentru protecția naturii și conservarea peisajului sunt:

1. autoritățile competente pentru protecția naturii și conservarea peisajului în conformitate cu legislația landului sau

2. Bundesamt für Naturschutz [(Oficiul Federal pentru Protecția Naturii) (BfN)], în măsura în care i s-au atribuit aceste competențe prin prezenta lege.

(2) Autoritățile competente pentru protecția naturii și conservarea peisajului asigură respectarea dispozițiilor prezentei legi și a dispozițiilor adoptate în temeiul acesteia din urmă și iau măsurile necesare în speță, după evaluarea corespunzătoare a acesteia din urmă, pentru a garanta respectarea reglementării menționate, cu excepția cazului în care se prevede altfel.

(3) În ceea ce privește măsurile de protecție a naturii și de conservare a peisajului, trebuie să se verifice cu prioritate dacă obiectivul poate să fie de asemenea atins prin acorduri contractuale, la un cost rezonabil.

(4) În cadrul punerii în aplicare a măsurilor de conservare a peisajului și de amenajare peisagistică, autoritățile competente trebuie, în măsura posibilului, să apeleze la exploatații agricole și forestiere, la organisme în care comune sau asocieri de comune, fermieri și asociații care au ca obiect principal protejarea naturii și conservarea peisajelor sunt reprezentate în mod egal (asociații de conservare a peisajului), asociații de protecție a naturii sau responsabili de parcuri naționale. Competențele suverane nu pot fi transferate.

[…]”

13 Articolul 30 din această lege, intitulat „Biotopuri protejate prin lege”, prevede:

„(1) Anumite părți ale naturii și peisajului care au o importanță deosebită ca biotopuri sunt protejate în mod legal (principiu general).

(2) Sunt interzise acțiunile care ar putea conduce la distrugerea sau la o altă deteriorare semnificativă a următoarelor biotopuri:

[…]

7. fânețe de joasă altitudine și fânețe montane, în sensul anexei I la [Directiva habitate], livezi tradiționale, ziduri și ziduri din piatră uscată.

Interdicțiile prevăzute în prima teză sunt valabile și în ceea ce privește alte biotopuri protejate în mod legal de landuri. […]

(3) La cerere, se poate obține o derogare de la interdicțiile prevăzute la alineatul (2) în cazul în care deteriorările pot fi compensate.

[…]”

14 Articolul 33 din legea menționată, intitulat „Norme generale de protecție”, prevede la alineatul 1:

„Sunt interzise orice modificări și perturbări care ar putea determina o deteriorare semnificativă a unui sit Natura 2000 în elementele sale care sunt esențiale pentru obiectivele de conservare sau de protecție. Autoritatea competentă în materie de protecție a naturii și de conservare a peisajului poate, în condițiile prevăzute la articolul 34 alineatele 3-5, să acorde derogări de la interdicția menționată la prima teză, precum și de la interdicțiile prevăzute la articolul 32 alineatul 3.”

15 Articolul 34 din aceeași lege, intitulat „Evaluarea efectelor și inadmisibilitatea proiectelor; excepții”, prevede la alineatul 1:

„Înainte de orice autorizare sau punere în aplicare a unui proiect, trebuie efectuată o evaluare a efectelor acestuia asupra obiectivelor de conservare a unui sit Natura 2000 atunci când, fie individual, fie împreună cu alte planuri sau proiecte, acesta este de natură să afecteze în mod semnificativ situl și nu servește direct gestionării sitului. În măsura în care un sit Natura 2000 este o parte protejată a naturii și a peisajului în sensul articolului 20 alineatul (2), criteriile de evaluare a efectelor decurg din obiectivul de protecție și din dispozițiile adoptate în acest scop, în cazul în care obiectivele de conservare corespunzătoare au fost deja luate în considerare. Persoana responsabilă de proiect trebuie să furnizeze documentele necesare pentru evaluarea efectelor, precum și pentru examinarea condițiilor prevăzute la alineatele 3-5.”

Procedura precontencioasă

16 La 7 mai 2018, întrucât a constatat, în temeiul rapoartelor întocmite de Republica Federală Germania, conform articolului 17 din Directiva habitate, deteriorarea tipurilor de habitate 6510 și 6520 în siturile care le adăpostesc în acest stat membru, Comisia a solicitat informații autorităților germane cu privire la acest aspect.

17 După ce a examinat răspunsul furnizat într-o scrisoare din 12 octombrie 2018 de statul membru menționat, Comisia i-a adresat, la 26 iulie 2019, o scrisoare de punere în întârziere care conținea două motive.

18 În primul rând, Comisia reproșa Republicii Federale Germania încălcarea articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate prin faptul că a omis în mod sistematic să ia măsurile necesare pentru a evita deteriorarea tipurilor de habitate 6510 și 6520 în siturile desemnate pentru acestea. Acest motiv se întemeia pe pierderile de suprafață ale acestor tipuri de habitate în siturile care le adăposteau, pe lipsa unui control adecvat al acestor situri, precum și pe lipsa unor măsuri obligatorii din punct de vedere juridic împotriva fertilizării excesive și a cosirii premature a siturilor menționate.

19 În al doilea rând, Comisia reproșa Republicii Federale Germania încălcarea articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din directiva menționată prin faptul că a omis în mod sistematic să actualizeze formularele-tip (denumite în continuare „FT”) pentru tipurile de habitate menționate, prevăzute în Decizia de punere în aplicare 2011/484.

20 Într-o scrisoare din 26 noiembrie 2019, acest stat membru a contestat cele două motive menționate.

21 La 30 octombrie 2020, Comisia a adresat un aviz motivat Republicii Federale Germania, în care a reiterat motivele respective.

22 Prin scrisoarea din 30 decembrie 2020, acest stat membru a răspuns la avizul motivat, susținând că neîndeplinirea obligațiilor reproșată nu era întemeiată.

23 Considerând, după ce a analizat acest răspuns, că Republica Federală Germania nu a luat măsurile necesare pentru a se conforma obligațiilor care îi revin în temeiul articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf și al articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, la 31 ianuarie 2023 Comisia a introdus prezenta acțiune.

Cu privire la acțiune

24 În susținerea acțiunii formulate, Comisia invocă două motive, primul fiind întemeiat pe încălcarea articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, iar al doilea fiind întemeiat pe încălcarea articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din această directivă.

25 Republica Federală Germania solicită respingerea acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.

Cu privire la admisibilitate

26 Republica Federală Germania invocă inadmisibilitatea în parte a acțiunii ca urmare, pe de o parte, a lipsei de concordanță între avizul motivat și cererea introductivă și, pe de altă parte, a caracterului imprecis al acesteia din urmă în ceea ce privește reproșul unui control insuficient.

Cu privire la excepția de inadmisibilitate întemeiată pe lipsa concordanței dintre avizul motivat și cererea introductivă

– *Argumentația părților*

27 Republica Federală Germania amintește că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, obiectul unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, în temeiul articolului 258 TFUE, este stabilit prin avizul motivat al Comisiei, astfel încât acțiunea trebuie să se întemeieze pe aceleași motive și argumente ca acest aviz. În plus, conform articolului 127 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, pe parcursul procesului, invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care acestea se bazează pe elemente de drept și de fapt care au apărut în cursul procedurii.

28 Or, în speță, deși Comisia îi reproșează, în cererea sa introductivă, o pierdere de suprafață a tipurilor de habitate naturale 6510 și 6520 în 596 și, respectiv, în 88 de situri Natura 2000, se dovedește că, pe de o parte, 99 și, pe de altă parte, 2 dintre aceste situri nu erau menționate în avizul motivat. Astfel, primul motiv ar fi inadmisibil în măsura în care privește aceste 101 situri vizate pentru prima dată în cererea introductivă.

29 Comisia solicită respingerea excepției de inadmisibilitate.

30 Aceasta subliniază că în cererea introductivă reproșează Republicii Federale Germania, în termeni identici cu cei care figurează în avizul motivat, că a „omis în mod general și structural să ia măsurile necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520 în siturile desemnate pentru acestea”.

31 În plus, aceasta precizează că are dreptul, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, atunci când denunță o încălcare sistematică și persistentă, să prezinte elemente complementare prin care se urmărește, în etapa procedurii în fața Curții, să se susțină generalitatea și constanța pretinsei neîndepliniri a obligațiilor. Astfel, faptul de a menționa, în cererea introductivă, 101 situri care nu erau menționate în avizul motivat nu ar extinde obiectul litigiului și ar constitui

numai o dovadă suplimentară a practicii generale a Republicii Federale Germania, care constituie o încălcare a articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, practică ce exista deja la data avizului motivat.

32 În sfârșit, Comisia arată că, în orice caz, nu putea menționa în avizul său motivat cele 86 de situri situate în Freistaat Bayern (Statul liber Bavaria, Germania), întrucât planurile de gestionare din care au rezultat pierderile de suprafață nu erau încă disponibile la acea dată.

33 În memoriul în duplică, Republica Federală Germania își menține excepția de inadmisibilitate.

34 Aceasta arată că, deși Comisia poate invoca un motiv întemeiat pe o neîndeplinire a obligațiilor generală și persistentă, acesteia îi revine totuși sarcina de a stabili pretinsa neîndeplinire a obligațiilor în cazuri individuale care sunt reprezentative pentru practica statului membru în cauză. Astfel și întrucât ar reveni ulterior acestui stat membru sarcina de a contesta datele prezentate de Comisie, aceasta ar putea, desigur, ulterior procedurii precontencioase, să își completeze exemplele privind neîndeplinirea obligațiilor reproșată cu alte exemple, dar nu ar putea să se întemeieze în final, fără motive evidente, pe un ansamblu de exemple alcătuit în mod diferit. Or, aceasta ar fi situația în speță, întrucât Comisia nu s-ar fi limitat să desemneze în cererea sa introductivă situri suplimentare, ci ar fi înlocuit unele dintre siturile desemnate în avizul motivat cu alte situri, astfel cum ar atesta faptul că numărul total de situri a rămas sensibil același între avizul motivat și cererea introductivă.

35 În sfârșit, Republica Federală Germania contrazice argumentul Comisiei potrivit căruia cele 86 de situri bavareze nu erau încă disponibile la data avizului motivat. Astfel, la data respectivă, 83 dintre acestea ar fi fost deja disponibile pentru consultare pe internet de mai multe luni, iar ultimele 3 ar fi fost încărcate la 21 octombrie 2020, adică înainte de această dată.

– *Aprecierea Curții*

36 Reiese dintr-o jurisprudență constantă că, în măsura în care acțiunea urmărește să denunțe o încălcare de ordin general a dispozițiilor unei directive, întemeiată în special pe atitudinea sistematică și constantă de toleranță adoptată de autoritățile naționale în privința unor situații neconforme cu aceste dispoziții, prezentarea de către Comisie a unor elemente suplimentare prin care se urmărește, în etapa procedurii în fața Curții, să se susțină generalitatea și constanța pretinsei neîndepliniri a obligațiilor nu poate fi, așadar, exclusă în principiu [a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2005, Comisia/Irlanda, C-494/01, EU:C:2005:250, punctul 37, și Hotărârea din 4 martie 2021, Comisia/Regatul Unit (Valori-limită – NO_2), C-664/18, EU:C:2021:171, punctul 80].

37 În acest context, trebuie amintit de asemenea că, potrivit unei jurisprudențe constante, Comisia își poate preciza motivele inițiale în cererea introductivă, cu condiția totuși să nu modifice obiectul litigiului. Or, prin prezentarea unor elemente noi destinate să ilustreze obiecțiile formulate în avizul său motivat, întemeiate pe o încălcare de ordin general a dispozițiilor directivei în cauză, Comisia nu modifică obiectul litigiului [a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2005, Comisia/Irlanda, C-494/01, EU:C:2005:250, punctul 38, și Hotărârea din 4 martie 2021, Comisia/Regatul Unit (Valori-limită – NO_2), C-664/18, EU:C:2021:171, punctul 81].

38 În speță, părțile nu contestă că, deși, în cererea sa introductivă, Comisia reproșează Republicii Federale Germania o pierdere de suprafață a tipurilor de habitate naturale 6510 și 6520 într-un total de 596 și, respectiv, de 88 de situri, 99 și 2 dintre aceste situri nu erau menționate în avizul motivat.

39 Cu toate acestea, Republica Federală Germania nu contestă faptul că respectivele constatări de deteriorare efectuate de Comisie cu privire la aceste 101 situri sunt de aceeași natură cu cele invocate în avizul motivat în susținerea neîndeplinirii obligațiilor generale și structurale imputate acestui stat membru. Astfel, împrejurarea că siturile respective nu au fost menționate în avizul motivat, deși elementele referitoare la unele dintre acestea puteau fi consultate pe internet înainte de emiterea avizului motivat, nu se opune posibilității Comisiei de a se prevala de acestea în susținerea cererii sale introductive în scopul ilustrării neîndeplinirii de ordin general a obligațiilor pe care această instituție o reproșează statului membru menționat. Astfel, conform jurisprudenței amintite la punctele 36 și 37 din prezenta hotărâre, procedând astfel, Comisia nu a modificat obiectul litigiului, ci s-a limitat să precizeze motivele sale inițiale, prezentând elemente complementare care urmăresc să ilustreze neîndeplinirea generală și structurală a obligațiilor pe care o invoca în avizul motivat.

40 Rezultă că excepția de inadmisibilitate întemeiată pe lipsa concordanței dintre avizul motivat și cererea introductivă trebuie respinsă.

Cu privire la excepția de inadmisibilitate întemeiată pe caracterul imprecis al cererii introductive în ceea ce privește reproșul unui control insuficient

– *Argumentația părților*

41 Republica Federală Germania amintește că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, procedura precontencioasă are ca scop să acorde statului membru vizat posibilitatea, pe de o parte, de a se conforma obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului Uniunii și, pe de altă parte, de a invoca în mod eficient mijloacele sale de apărare împotriva obiecțiilor formulate de Comisie. În plus, avizul motivat trebuie să cuprindă o expunere detaliată și coerentă a rațiunilor care au determinat Comisia să ajungă la convingerea că statul membru în cauză nu și-a îndeplinit una dintre obligațiile care îi revin.

42 Or, în speță, deși Comisia îi reproșează că nu asigură un control „necesar”, în sensul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, al tipurilor de habitate 6510 și 6520, nici din cererea introductivă, nici din avizul motivat nu ar reieși care sunt cerințele concrete pe care Comisia le deduce, la nivelul siturilor care adăpostesc aceste habitate, dintr-o astfel de obligație de control. Prin urmare, în opinia acestui stat membru, nu este clar ce ar trebui să facă pentru a remedia pretinsa neîndeplinire a obligațiilor și în special dacă Comisia ar considera că îi revenea sarcina de a pune în aplicare măsuri de control necesare pentru fiecare zonă de protecție vizată sau dacă apreciază că astfel de măsuri existau, dar că acestea erau puse în aplicare la intervale prea mari sau într-un mod prea superficial. De asemenea și pentru același motiv, imprecizia cererii introductive ar face imposibilă exercitarea apărării în cadrul prezentei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor.

43 Astfel, primul motiv ar fi inadmisibil în măsura în care este lipsit de precizie în această privință.

44 În memoriul său în replică, Comisia solicită respingerea excepției de inadmisibilitate.

45 Comisia arată că Republica Federală Germania susține în mod eronat caracterul imprecis al primului motiv. Aceasta afirmă că a stabilit în mod clar, atât în cadrul procedurii precontencioase, cât și în cererea introductivă, care sunt cerințele juridice în materie de control care decurg din articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

46 Această instituție amintește că a arătat că „măsurile necesare” în sensul acestei dispoziții trebuie să cuprindă un control regulat al siturilor Natura 2000 supuse unor presiuni și unor pericole importante și al căror stadiu de conservare evoluează negativ, cum este cazul tipurilor de habitate 6510 și 6520 în Republica Federală Germania, precizându-se că frecvența și particularitățile acestei supravegheri trebuie adaptate de statele membre în funcție de stadiul de conservare și de tendințele observate în tipurile de habitate de pe teritoriul lor.

47 Comisia adaugă că, astfel cum a indicat în mod univoc în cererea introductivă, un control specific regulat la nivelul siturilor cu o frecvență, în orice caz, mai mică de 12 ani se impune din punct de vedere juridic. Aceasta subliniază totuși că, în speță, ținând seama de datele factuale comunicate de Republica Federală Germania referitoare la controlul pe teritoriul acestui stat membru, a cărui frecvență poate atinge 12 ani, acest control nu era „adecvat”, în sensul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, având în vedere starea defavorabilă a tipurilor de habitate și deteriorarea lor constantă.

48 În memoriul în duplică, Republica Federală Germania își menține excepția de inadmisibilitate invocată. Deși consideră că memoriul în replică al Comisiei a permis să se precizeze că primul motiv invocat de aceasta din urmă privește în esență caracterul insuficient al frecvenței controlului siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520, aceasta repetă totuși că natura motivului nu reiese în mod clar nici din avizul motivat, nici din cererea introductivă.

– *Aprecierea Curții*

49 De la bun început, trebuie arătat că prezenta excepție de inadmisibilitate invocată de Republica Federală Germania nu privește argumentația Comisiei potrivit căreia pierderile de suprafață semnificative ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 într-un număr considerabil de situri geografice de pe teritoriul acestui stat membru evidențiază faptul că autoritățile competente ale statului membru menționat neglijează în mod sistematic controlul periodic al stadiului de conservare a acestor tipuri de habitate.

50 Astfel, Republica Federală Germania arată ea însăși că argumentația Comisiei privește aspectul dacă controlul tipurilor de habitate 6510 și 6520 care este efectuat în acest stat membru îndeplinește cerințele care decurg din articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate și dacă statul membru menționat a luat „măsuri necesare”, în sensul dispoziției menționate, pentru a evita deteriorările.

51 În aceste condiții, este necesar să se constate că problema domeniului de aplicare și a frecvenței care decurg din dispoziția menționată, pe care se întemeiază Republica Federală Germania pentru a invoca inadmisibilitatea argumentației Comisiei, ține de fondul cauzei și de aprecierea aspectului dacă comportamentul acestui stat membru constituie o încălcare a articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

52 În consecință, a doua excepție de inadmisibilitate invocată de Republica Federală Germania trebuie de asemenea înlăturată.

53 Rezultă că prezenta acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor este admisibilă în totalitate.

Cu privire la fond

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate

– *Argumentația părților*

54 Prin intermediul primului motiv, Comisia reproșează Republicii Federale Germania că nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, întrucât a omis să ia, în mod general și structural, măsurile necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520 în ariile speciale de conservare pe teritoriul său.

55 Comisia susține că neîndeplinirea obligațiilor de către acest stat membru care constă în neadoptarea unor astfel de măsuri necesare este dovedită de pierderile de suprafață semnificative ale acestor tipuri de habitate în aceste zone, de lipsa unui control specific al siturilor care adăpostesc tipurile de habitate menționate, precum și de lipsa unor măsuri de protecție obligatorii din punct de vedere juridic împotriva fertilizării excesive și a cosirii premature a zonelor respective.

56 În primul rând, în ceea ce privește pierderile de suprafață semnificative ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 în ariile speciale de conservare, Comisia arată că BfN a constatat în Grünland-Report din anul 2014 (Raportul din 2014 privind pajiștile) pierderi de suprafață și de calitate considerabile, precum și o deteriorare a acestor două tipuri de habitate începând cu anul 2007. De asemenea, rapoartele transmise de Republica Federală Germania în temeiul articolului 17 din Directiva habitate pentru perioadele 2001-2006, 2007-2012 și 2013-2018 ar confirma o astfel de deteriorare.

57 Comisia arată că a efectuat o analiză comparativă a datelor transmise de autoritățile germane în FT referitoare la anul 2006 și a datelor ulterioare, și anume a celor provenite de la cele mai recente FT disponibile și din planurile de gestionare pentru diferitele arii speciale de conservare. Or, din această analiză ar reieși că, în 596 de situri din cele 2 027 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și în 88 de situri din cele 295 care adăpostesc tipul de habitat 6520, s-a produs o pierdere de suprafață semnificativă a acestor tipuri de habitate. Mai precis, în siturile în discuție ar fi fost pierdute 49,52 % din suprafața tipului de habitat 6510 și 51,07 % din suprafața tipului de habitat 6520.

58 Comisia adaugă că acest număr important de situri este repartizat pe întreg teritoriul Republicii Federale Germania, ceea ce ar reflecta o evoluție generală și structurală. Contrar celor susținute de acest stat membru, nu era necesară o evaluare globală a tuturor siturilor care adăpostesc aceste tipuri de habitate, întrucât deteriorarea în anumite arii speciale de conservare nu ar putea fi compensată prin îmbunătățiri în alte asemenea arii.

59 De altfel, această instituție arată că Republica Federală Germania recunoaște o parte din pierderile de suprafață, și anume 977,44 hectare pentru tipul de habitat 6510 și 110,49 hectare pentru tipul de habitat 6520.

60 Comisia respinge argumentația acestui stat membru potrivit căreia o parte din pierderile de suprafață identificate nu sunt „reale”, ci ar rezulta din desemnări eronate ale anumitor situri drept „arii speciale de conservare” și din erori de estimare care au viciat, pentru anul 2006, calculul inițial al perimetrului siturilor și al tipurilor de habitate în cauză. Instituția menționată, deși contestă că aceste pretinse erori justifică reduceri cu 6 476,61 hectare din 347 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și cu 1 322,16 hectare în 75 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6520, consideră că avea dreptul, pentru a efectua analiza sa comparativă, să se întemeieze pe datele furnizate de Republica Federală Germania în FT referitoare la anul 2006, precum și la anii următori.

61 În orice caz, Comisia consideră că pierderile de suprafață pe care le-a constatat sunt prea importante pentru a putea fi rezultatul unor simple erori, întrucât, pentru mai mult de 50 % din siturile pe care le-a examinat, un procent de aproximativ 60 % până la 100 % din suprafața tipurilor de habitate în cauză fusese pierdut în cursul anilor 2006-2017.

62 În al doilea rând, Comisia arată că deteriorarea siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520 în Republica Federală Germania este cauzată printre altele de lipsa sistematică a unui control adecvat și regulat al acestor situri de către autoritățile germane competente. Aceasta susține că frecvența cu care trebuie efectuate controalele depinde de stadiul de conservare și de tendințele observate în tipul de habitat în cauză și că un stat membru ale cărui autorități nu efectuează un control regulat și specific al ariilor speciale de conservare nu își îndeplinește în mod necesar obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

63 Această instituție adaugă că, în mai multe landuri ale Republicii Federale Germania, nu există o cartografiere precisă care să permită să se determine în ce măsură tipurile de habitate dintr-o anumită arie de conservare s-au deteriorat sau că, cel puțin, ciclul de cartografiere este prea lung. În plus, în numeroase cazuri, controlul asigurat de autoritățile germane competente nu s-ar efectua decât prin eșantionare sau ar fi determinat numai de un eveniment.

64 În al treilea rând, Comisia arată că deteriorarea tipurilor de habitate 6510 și 6520 în Germania rezultă de asemenea din faptul că acest stat membru nu a adoptat măsuri obligatorii din punct de vedere juridic pentru a proteja ariile speciale de conservare împotriva fertilizării excesive și a cosirii premature. Aceasta subliniază că Republica Federală Germania privilegiază o abordare contractuală care este insuficient de constrângătoare și care, prin urmare, nu este de natură să împiedice fertilizarea excesivă și cosirea prematură.

65 Potrivit acestei instituții, recomandările și planurile de gestionare fără caracter obligatoriu, precum și acordurile de protecție contractuală a naturii, întrucât nu prezintă decât un caracter voluntar și pur stimulativ în privința agricultorilor, nu ar putea completa în mod eficient regimul de protecție a ariilor speciale de conservare.

66 În apărare, Republica Federală Germania solicită respingerea primului motiv, susținând că nu și-a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

67 În primul rând, acest stat membru arată că Comisia nu poate concluziona, pe baza unei evaluări globale a siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520 în Germania, că pierderile de suprafață ale tipurilor de habitate menționate în aceste situri sunt de natură să evidențieze existența unei neîndepliniri sistematice și persistente a dispoziției menționate.

68 Potrivit Republicii Federale Germania, Comisia și-a concentrat analiza comparativă pe un număr limitat de situri a căror suprafață este relativ redusă, fără a lua în considerare creșterile de suprafață survenite în alte situri.

69 Or, dacă instituția menționată ar fi efectuat o evaluare globală a tuturor siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520, declarate de Republica Federală Germania în FT începând cu anul 2006 (și anume 2 183 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 cu aproximativ 85 000 de hectare în total și 330 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6520 cu mai mult de 12 000 de hectare în total), aceasta nu ar fi constatat decât o pierdere de suprafață de 4,27 % pentru tipul de habitat 6520 și ar fi constatat chiar o creștere a suprafeței de 5,22 % pentru tipul de habitat 6510.

70 Acest stat membru adaugă că FT referitoare la anul 2006 conțineau erori de estimare și erori științifice care au fost corectate ulterior. Aceste erori ar explica în parte diminuarea, începând cu anul 2006, a suprafeței înregistrate a tipurilor de habitate 6510 și 6520.

71 Republica Federală Germania amintește că Comisia îi impută pierderi de suprafață de 18 717,14 hectare pentru tipul de habitat 6510 și de 1 890,35 hectare pentru tipul de habitat 6520 în ariile speciale de conservare pe care le-a selecționat, în timp ce pierderile de suprafață nu s-ar ridica decât la 977,44 hectare și, respectiv, la 110,49 hectare. Astfel, această pierdere de suprafață nu ar corespunde, în zonele menționate, decât unui procent de aproximativ 5,4 % și, respectiv, de 6,2 % din suprafețele totale ale tipurilor de habitate menționate.

72 Republica Federală Germania precizează că, luând în considerare numai siturile selecționate de Comisie și presupunând că, în aceste situri, toate deficitele de suprafață ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 pentru care nu există o cauză certă se explică prin reculuri de suprafață reale, această pierdere de suprafață s-ar ridica la aproximativ 11 000 de hectare pentru tipul de habitat 6510 și la aproximativ 360 de hectare pentru tipul de habitat 6520.

73 Acest stat membru arată de asemenea că, deși raportul din 2014 privind pajiștile și rapoartele prezentate, în temeiul articolului 17 din Directiva habitate pentru perioadele 2001-2006, 2007-2012 și 2013-2018, confirmă existența unei anumite pierderi de suprafață a acestor tipuri de habitate, pierderea astfel constatată nu este suficient de importantă pentru a stabili existența unei încălcări sistematice și persistente.

74 În al doilea rând, Republica Federală Germania arată că articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate nu conține nicio cerință imperativă referitoare la obligația de control în sarcina statelor membre și nici nu precizează măsurile specifice care trebuie luate de acestea în această privință, astfel încât acestea din urmă dispun de o marjă de apreciere pentru a stabili modalitățile de control.

75 Or, în opinia Republicii Federale Germania, controlul prevăzut la articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate este suficient dacă permite identificarea măsurilor care trebuie luate în diferitele arii speciale de conservare, pentru a evita în mod eficient deteriorări ale tipurilor de habitate.

76 Acest stat membru afirmă că controlează siturile care adăpostesc în mod corespunzător tipurile de habitate 6510 și 6520, cu divergențe de la un land la altul ca urmare a structurii federale a statului.

77 Republica Federală Germania arată că nu se susține de către Comisie că o altă formă de control ar fi putut evita pierderile de suprafață reproșate.

78 În al treilea rând, acest stat membru amintește că expresia „măsuri necesare” care figurează la articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate conferă statelor membre o marjă de apreciere în cadrul transpunerii naționale a acestei directive, că măsurile cu caracter preventiv trebuie considerate necesare și că statele membre sunt libere să decidă în ce mod pun în aplicare măsuri preventive, interdicțiile nefiind imperative.

79 Acesta susține că faptul de a scoate temporar suprafețele din producția agricolă ca urmare a renunțărilor la exploatație constituie de asemenea un factor de stres a tipurilor de habitate 6510 și 6520, față de care trebuie să se acționeze prin adoptarea unor măsuri adecvate.

80 Republica Federală Germania arată că din articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate nu reiese o obligație de a adopta măsuri care ar impune interzicerea cosirii în anumite perioade ale anului și care ar prevedea valori maxime în ceea ce privește fertilizarea. În plus, ar fi dificil să se prevadă cu precizie momentul în care se presupune că intervine prima cosire, precum și să se stabilească dacă și în ce măsură este permis sau chiar, dacă este cazul, necesar să se fertilizeze.

81 Acest stat membru subliniază că Comisia nici nu a stabilit motivele pentru care norme administrative ar fi mai eficiente decât protecția contractuală a naturii, nici nu a demonstrat că măsurile naționale care urmăresc să împiedice în Germania o fertilizare excesivă și cosirea prematură a siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520 ar fi inadecvate. În plus, Comisia nu ar explica motivul pentru care norme administrative privind fertilizarea și cosirea ar fi putut împiedica pierderile de suprafață pe care le invocă.

82 În sfârșit, acest stat membru apreciază că protecția contractuală a naturii este mai adecvată pentru caracterul anticipativ al articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate decât impunerea unui mod de exploatare pe cale normativă. Deși o astfel de abordare contractuală nu poate garanta lipsa oricărei deteriorări, aceasta ar fi în general eficientă și ar implica o monitorizare regulată.

– *Aprecierea Curții*

83 Cu titlu introductiv, trebuie amintit, mai întâi, că articolul 6 din Directiva habitate impune statelor membre o serie de obligații și de proceduri specifice care urmăresc să asigure, astfel cum reiese din articolul 2 alineatul (2) din această directivă, menținerea sau, dacă este cazul, readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și în special a ariilor speciale de conservare (Hotărârea din 12 aprilie 2018, People Over Wind și Sweetman, C-323/17, EU:C:2018:244, punctul 23).

84 Articolul 6 din Directiva habitate repartizează măsurile enumerate în această dispoziție în trei categorii, și anume măsurile de conservare, măsurile de prevenire și măsurile compensatorii, prevăzute la alineatele (1), (2) și, respectiv, (4) ale acestui articol. În acest context, obiectivul măsurilor menționate la alineatul (2) al articolului menționat este de a proteja siturile de deteriorări [a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iunie 2023, Comisia/Irlanda (Protecția ariilor speciale de conservare), C-444/21, EU:C:2023:524, punctele 147 și 148, precum și jurisprudența citată].

85 Astfel, în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, statele membre iau măsurile adecvate pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor pentru care au fost desemnate respectivele arii, în măsura în care perturbările respective ar putea fi relevante în sensul obiectivelor stabilite de această directivă.

86 Această dispoziție impune statelor membre o obligație generală de a lua măsurile adecvate pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor și perturbările semnificative ale speciilor pentru care au fost desemnate respectivele arii [Hotărârea din 24 iunie 2021, Comisia/Spania (Deteriorarea spațiului natural Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, punctul 153 și jurisprudența citată].

87 În vederea stabilirii unei încălcări a articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, Comisia nu trebuie să constate existența unei legături de cauzalitate între acțiunea sau inacțiunea statului membru vizat și o deteriorare sau o perturbare semnificativă cauzată habitatelor sau speciilor vizate. Astfel, este suficient ca această instituție să dovedească existența unei probabilități sau a unui risc ca această acțiune sau inacțiune să provoace o deteriorare sau o perturbare semnificativă pentru aceste habitate sau pentru aceste specii [Hotărârea din 24 iunie 2021, Comisia/Spania (Deteriorarea spațiului natural Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, punctul 155 și jurisprudența citată].

88 În continuare, trebuie arătat că, fără a aduce atingere obligației Comisiei de a îndeplini, atât într-un caz, cât și în celălalt, sarcina probei care îi revine, nimic nu o împiedică *a priori* pe aceasta din urmă să urmărească în același timp constatarea unor încălcări ale unor dispoziții ale acestei directive ca urmare a atitudinii adoptate de autoritățile unui stat membru în privința unor situații concrete, care sunt identificate în mod specific, și cea a unor încălcări ale dispozițiilor menționate ca urmare a faptului că o practică generală contrară acestora ar fi fost adoptată de autoritățile respective, a cărei ilustrare ar fi, eventual, respectivele situații specifice [Hotărârea din 29 iunie 2023, Comisia/Irlanda (Protecția ariilor speciale de conservare), C-444/21, EU:C:2023:524, punctul 165 și jurisprudența citată].

89 În cazul în care Comisia furnizează suficiente elemente care demonstrează că autoritățile unui stat membru au dezvoltat o practică repetată și persistentă care este contrară dispozițiilor unei directive, sarcina de a contesta în mod temeinic și detaliat datele astfel prezentate și consecințele care decurg din acestea revine statului membru respectiv [Hotărârea din 29 iunie 2023, Comisia/Irlanda (Protecția ariilor speciale de conservare), C-444/21, EU:C:2023:524, punctul 166 și jurisprudența citată].

90 În același timp, având în vedere obligația care îi revine de a dovedi pretinsa neîndeplinire a obligațiilor, Comisia nu poate, sub pretextul de a reproșa statului membru vizat o neîndeplinire generală și persistentă a obligațiilor pe care acesta din urmă este obligat să le respecte în temeiul dreptului Uniunii, să se dispenseze de respectarea acestei obligații de a face dovada neîndeplinirii obligațiilor imputate pe baza unor elemente concrete care caracterizează încălcarea dispozițiilor specifice pe care le invocă și să se întemeieze pe simple prezumții sau pe cauzalități schematice [Hotărârea din 29 iunie 2023, Comisia/Irlanda (Protecția ariilor speciale de conservare), C-444/21, EU:C:2023:524, punctul 167 și jurisprudența citată].

91 Pe de altă parte, Comisia poate solicita Curții să constate o neîndeplinire a obligațiilor care ar consta în faptul că nu s-a atins rezultatul vizat de o directivă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 aprilie 2003, Comisia/Germania, C-20/01 și C-28/01, EU:C:2003:220, punctul 30, precum și Hotărârea din 5 septembrie 2019, Comisia/Italia (Bacteria Xylella fastidiosa) C-443/18, EU:C:2019:676, punctul 77].

92 În sfârșit, este necesar să se arate că, deși articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate stabilește o obligație generală care urmărește luarea unor măsuri de protecție necesare pentru a evita printre altele deteriorarea habitatelor, dispoziția menționată nu prevede măsuri precise pe care statele

membre ar fi obligate să le adopte și le lasă, așadar, acestora o marjă de apreciere cu ocazia aplicării sale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 ianuarie 2016, Grüne Liga Sachsen și alții, C-399/14, EU:C:2016:10, punctele 36, 37 și 40).

93 Din aceste observații introductive rezultă că Comisia, singura competentă să decidă dacă este oportun să inițieze o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 258 TFUE, poate sesiza Curtea cu o acțiune pentru ca aceasta să constate o neîndeplinire sistematică și persistentă a obligațiilor unui stat membru care constă într-o încălcare a obligației sale generale de a lua măsuri necesare, în conformitate cu articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate, care să permită evitarea deteriorării habitatelor naturale în ariile speciale de conservare. Atunci când Comisia reproșează acestui stat membru o astfel de încălcare sistematică și persistentă, dovedind existența unei probabilități sau a unui risc ca omisiunea de a lua măsuri de această natură să aibă drept consecință o deteriorare a habitatelor naturale menționate și prezentând situații specifice care să ilustreze această neîndeplinire a obligațiilor, revine statului membru menționat sarcina de a contesta elementele de drept și de fapt invocate de Comisie, precum și de a contrazice existența unei astfel de pretinse consecințe.

94 În speță, Comisia susține că reprezintă o neîndeplinire a obligației care decurge din articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate omisiunea Republicii Federale Germania, în mod general și structural, de a lua măsuri necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520 în ariile speciale de conservare desemnate pentru acestea. Potrivit instituției menționate, existența acestei neîndepliniri a obligațiilor ar fi dovedită de pierderile de suprafață semnificative ale acestor tipuri de habitate în siturile care le adăpostesc, pierderi care rezultă ele însele din lipsa unui control specific a acestor situri și din lipsa unor măsuri de protecție obligatorii din punct de vedere juridic împotriva fertilizării excesive și a cosirii premature a siturilor menționate.

95 În primul rând, în ceea ce privește pretinsa deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520, în sensul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, din cauza pierderilor de suprafață semnificative suferite de aceste tipuri de habitate în ariile speciale de conservare din Germania, Curtea a precizat deja că, întrucât obiectivul acestei dispoziții constă în protejarea siturilor de posibile deteriorări, poate fi necesar, pentru punerea sa în aplicare, să se adopte atât măsuri menite să evite daunele și perturbările externe cauzate de om, cât și măsuri de combatere a evoluțiilor naturale care ar putea deteriora stadiul de conservare a habitatelor naturale în ariile speciale de conservare [a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iunie 2023 Comisia/Irlanda (Protecția zonelor speciale de conservare), C-444/21, EU:C:2023:524, punctele 148 și 149, precum și jurisprudența citată].

96 În plus, dat fiind că articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate se aplică la nivelul siturilor și că statele membre au obligația de a evita în cazul fiecărui sit deteriorarea habitatelor naturale a căror prezență este semnificativă, deteriorările constatate într-un anumit sit nu pot fi compensate prin îmbunătățiri în alte situri.

97 Prin urmare, pentru a aprecia dacă Republica Federală Germania a încălcat, în mod general și structural, articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate, trebuie să se examineze dacă Comisia a stabilit existența, într-un număr considerabil de situri reprezentative pentru acest stat membru, a unor pierderi de suprafață semnificative ale tipurilor de habitate 6510 și 6520, precum și probabilitatea ca această deteriorare a acestor tipuri de habitate să fi fost provocată de omisiunea statului membru menționat de a lua măsuri necesare.

98 Mai întâi, în ceea ce privește pierderile de suprafață ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 din Germania, Comisia susține că analiza realizată în scopul prezentei acțiuni pornind de la o comparație între datele transmise de acest stat membru în FT referitoare la anul 2006 și datele provenite de la cele mai recente FT disponibile și din planurile de gestionare pentru diferitele zone a evidențiat o pierdere semnificativă de suprafață în 596 de situri din 2 027 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și în 88 de situri din 295 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6520, această pierdere ridicându-se, în siturile în discuție, la 49,52 % din suprafața tipului de habitat 6510 și la 51,07 % din suprafața tipului de habitat 6520. Potrivit acestei instituții, numărul mare de situri în care s-a constatat o scădere semnificativă a suprafeței, precum și repartizarea geografică a siturilor în cauză în toată Germania arată că este vorba despre o evoluție generală și structurală.

99 Pentru a contesta aceste evaluări, Republica Federală Germania susține că, în vederea aprecierii modificărilor de suprafață, Comisia s-a întemeiat în mod greșit pe datele conținute în FT referitoare la anul 2006 cu privire la aceste tipuri de habitate, ca urmare a erorilor care figurează în acestea. Cu toate acestea, este necesar să se arate că, chiar și după corectarea acestor erori, există o pierdere de suprafață în 81 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și în 15 situri care adăpostesc tipul de habitat 6520.

100 În plus, acest stat membru arată că, potrivit FT transmise începând cu anul 2006, tipul de habitat 6510 acoperea în total aproximativ 85 000 de hectare, iar tipul de habitat 6520, peste 12 000 de hectare în total, în timp ce, în siturile luate în considerare de Comisie, această instituție menționează pierderi de suprafață de 18 717,14 hectare pentru tipul de habitat 6510 și de 1 890,35 hectare pentru tipul de habitat 6520. Or, în opinia statului membru menționat, în realitate, pierderile de suprafață survenite în aceste situri nu s-ar ridica decât la 977,44 hectare și, respectiv, la 110,49 hectare.

101 Trebuie observat de asemenea că Republica Federală Germania recunoaște că nu este în măsură să furnizeze justificări sau explicații, în ceea ce privește unele dintre siturile luate în considerare de Comisie, pentru pierderi de suprafață care se ridică la aproximativ 11 000 de hectare pentru tipul de habitat 6510 și la aproximativ 360 de hectare pentru tipul de habitat 6520.

102 Datele care figurează în anexa B.4 la memoriul în apărare al acestui stat membru confirmă această afirmație în măsura în care indică, astfel cum arată domnul avocat general la punctul 73 din concluzii, că aceste „pierderi neexplicate” reprezintă cel puțin 9 853,38 hectare din mai mult de 200 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și cel puțin 249,78 hectare în 24 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6520.

103 Având în vedere aceste elemente, trebuie să se constate că au fost stabilite de Comisie pierderi de suprafață semnificative ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 într-un număr considerabil de situri care se găsesc pe teritoriul Republicii Federale Germania.

104 În continuare, în ceea ce privește problema dacă respectivele pierderi de suprafață sunt reprezentative pentru acest stat membru, este suficient să se observe că siturile în cauză sunt situate, în ceea ce privește tipul de habitat 6510, în zece landuri și, în ceea ce privește tipul de habitat 6520, în cinci landuri ale acestui stat membru care numără 16 landuri, dintre care 3 orașe, și anume Berlin, Bremen și Hamburg, au statutul de land.

105 În sfârșit, trebuie să se constate că Comisia a dovedit în mod suficient probabilitatea ca această deteriorare a tipurilor de habitate să fi fost provocată de omisiunea de a lua măsuri necesare care să permită evitarea unei astfel de deteriorări și că Republica Federală Germania nu a prezentat niciun element de natură să înlăture această probabilitate.

106 În al doilea rând, în ceea ce privește argumentația Comisiei potrivit căreia lipsa unui control specific în ariile speciale de conservare desemnate pentru tipurile de habitate 6510 și 6520 din Germania a contribuit la deteriorarea acestor tipuri de habitate, trebuie amintit că, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 92 și 93 din prezenta hotărâre, articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate, care stabilește o obligație generală de a evita deteriorarea habitatelor naturale, lasă fiecărui stat membru o marjă de apreciere cu ocazia aplicării sale și, printre altele, atunci când Comisia reproșează unui stat membru o neîndeplinire sistematică și persistentă a acestei obligații prin dovedirea probabilității ca inactivitatea acestuia din urmă să aibă drept consecință o deteriorare a habitatelor naturale menționate, revine acestui stat membru sarcina de a contrazice elementele de drept și de fapt invocate de această instituție.

107 În speță, pe de o parte, după ce a dovedit existența unor pierderi de suprafață semnificative ale tipurilor de habitate 6510 și 6520 într-un număr considerabil de situri geografice care se află pe teritoriul Republicii Federale Germania, Comisia arată că aceste pierderi constituie un indiciu că autoritățile competente ale statului membru menționat neglijează sistematic controlul regulat al stadiului de conservare a acestor tipuri de habitate.

108 Dat fiind că, potrivit explicațiilor furnizate de această instituție, este plauzibil ca o astfel de insuficiență a controlului autorităților menționate să fi contribuit la deteriorarea respectivelor tipuri de habitate în siturile care le adăpostesc și al căror stadiu de conservare evoluează negativ, revine Republicii Federale Germania sarcina de a prezenta elementele de natură să demonstreze lipsa unei deficiențe din partea sa în controlul specific al acestor situri.

109 Pe de altă parte, în ceea ce privește reproșul Comisiei referitor la lipsa unor măsuri specifice de control, Republica Federală Germania furnizează o prezentare generală a sistemului de control atât la nivel federal, cât și la nivelul landurilor, precum și o prezentare a anumitor măsuri specifice de control care pot fi aplicate la aceleași niveluri. Astfel, aceasta consideră că exercită în mod corespunzător pe teritoriul său un control al tipurilor de habitate 6510 și 6520. Cu toate acestea, trebuie să se constate că, în acest cadru, statul membru menționat nu contrazice decât în parte susținerile Comisiei potrivit cărora, în anumite landuri, nu există o cartografiere precisă care să se raporteze la siturile ce adăpostesc aceste tipuri de habitate sau potrivit cărora ciclul de cartografiere este prea lung ori verificarea stării respectivelor tipuri de habitate lipsește ori se efectuează numai prin eșantionare sau este determinată de un eveniment.

110 Prin urmare, trebuie arătat că măsurile de control aplicate în Republica Federală Germania nu sunt suficient de specifice siturilor în cauză și nu sunt suficient de regulate și de consecvente pentru a putea considera că acest control este necesar în sensul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

111 În al treilea rând, în ceea ce privește argumentația Comisiei potrivit căreia deteriorarea tipurilor de habitate 6510 și 6520 în Germania rezultă și din faptul că acest stat membru nu a adoptat măsuri obligatorii din punct de vedere juridic împotriva fertilizării excesive și a cositului prematur pentru a proteja ariile speciale de conservare și, dimpotrivă, privilegiază acordurile contractuale de protecție, precum și recomandările și planurile de gestionare fără caracter obligatoriu, este necesar să se observe că părțile nu contestă că fertilizarea excesivă și cosirea

prematură a siturilor care adăpostesc aceste tipuri de habitate au drept consecință deteriorarea acestora, în timp ce articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate impune statelor membre să adopte măsuri care să permită evitarea unei astfel de deteriorări.

112 În ceea ce privește natura acestor măsuri, Republica Federală Germania susține, întemeindu-se pe punctul 63 din Hotărârea din 14 octombrie 2010, Comisia/Austria (C-535/07, EU:C:2010:602), că nu rezultă că realizarea acestui obiectiv necesită în mod necesar adoptarea unor interdicții specifice și că obiectivul menționat poate fi atins prin acorduri de protecție care sunt obligatorii pentru operatorii siturilor în cauză, precum și prin recomandări și planuri de gestionare fără caracter obligatoriu.

113 Or, în această privință, Curtea a statuat că nivelul de protecție prevăzut la articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate trebuie determinat printre altele în raport cu obiectivele de conservare a sitului în cauză (Hotărârea din 12 septembrie 2024, Elliniki Ornithologiki Etaireia și alții, C-66/23, EU:C:2024:733, punctul 43).

114 Astfel, în măsura în care obiectivul de protecție a siturilor vizate de această dispoziție constă, după cum s-a amintit la punctul 84 din prezenta hotărâre, în protejarea acestor situri împotriva deteriorării, lipsa unei dispoziții obligatorii din punct de vedere juridic care să interzică fertilizarea excesivă și cosirea prematură a siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520 nu permite Republicii Federale Germania să îndeplinească cerințele articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

115 În plus, deși acest stat membru invocă existența unor acorduri de protecție care sunt obligatorii pentru operatorii siturilor menționate, acesta nu a dovedit că acordurile respective ar avea efectul unei dispoziții obligatorii din punct de vedere juridic care să interzică fertilizarea excesivă și cosirea prematură în aceleași situri.

116 În consecință, prin neadoptarea unor măsuri de protecție obligatorii din punct de vedere juridic împotriva fertilizării excesive și a cosirii premature a siturilor care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520, Republica Federală Germania a încălcat articolul 6 alineatul (2) din Directiva habitate.

117 În aceste condiții, trebuie să se constate că, prin neluarea, în mod general și structural, a unor măsuri adecvate pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520 protejate prin rețeaua Natura 2000, vizate în anexa I la Directiva habitate, în siturile desemnate pentru acestea, Republica Federală Germania nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din această directivă.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate

– *Argumentația părților*

118 Prin intermediul celui de al doilea motiv, Comisia reproșează Republicii Federale Germania că nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate, întrucât a omis, în mod general și structural, să îi transmită date actualizate referitoare la siturile care adăpostesc tipurile de habitate 6510 și 6520.

119 Aceasta arată că, în 202 dintre cele 596 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6510 și în 14 dintre cele 88 de situri care adăpostesc tipul de habitat 6520, ultimele FT nu erau actualizate, întrucât nu conțineau constatările reale referitoare la suprafața acestor tipuri de habitate. Dat fiind că 10 dintre cele 16 landuri ale Republicii Federale Germania ar fi vizate, ar fi vorba despre o omisiune sistematică în actualizarea FT.

120 Comisia susține că, în pofida faptului că articolul 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate nu impune în mod explicit statelor membre să furnizeze în mod regulat date actualizate referitoare la suprafața fiecărei arii speciale de conservare, această obligație de actualizare decurge din interpretarea contextuală și teleologică a acestei dispoziții.

121 Instituția menționată precizează că este necesar să dispună de aceste date pentru a asigura respectarea obiectivelor de conservare prevăzute la articolul 2 din Directiva habitate. În plus, aceasta amintește că trebuie să reexamineze periodic, în conformitate cu articolul 9 din această directivă, contribuția sistemului Natura 2000 la realizarea obiectivelor stabilite la articolele 2 și 3 din directiva menționată.

122 Importanța furnizării unor astfel de date actualizate periodic ar reieși de asemenea din articolul 17 din aceeași directivă, care impune statelor membre să întocmească o dată la șase ani un raport în care trebuie să detalieze măsurile luate și îmbunătățirile aduse fiecărui sit.

123 Comisia subliniază că o interpretare a articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate în sensul că această dispoziție nu impune decât o singură „primă” transmitere a datelor nu ar permite să se asigure în mod suficient realizarea obiectivelor de conservare, întrucât ariile speciale de conservare și tipurile de habitate ar suferi în mod constant modificări.

124 Această instituție adaugă că prin Decizia de punere în aplicare 2011/484 a stabilit FT în vigoare pentru transmiterea datelor referitoare la siturile Natura 2000 și că considerentul (4) al respectivei decizii de punere în aplicare clarifică această obligație de actualizare periodică, prevăzând că „[c]onținutul formularului-tip Natura 2000 trebuie să fie actualizat în mod regulat pe baza celor mai bune informații disponibile pentru fiecare sit al rețelei pentru a permite Comisiei să își îndeplinească rolul de coordonator”.

125 În sfârșit, Comisia remarcă faptul că majoritatea statelor membre recunosc necesitatea de a actualiza în permanență FT și îi furnizează date actualizate anual.

126 Republica Federală Germania solicită respingerea motivului.

127 Aceasta arată că articolul 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate conține o obligație a statelor membre de a comunica o singură dată informații detaliate cu privire la siturile de importanță comunitară, iar nu o obligație de actualizare a acestor date.

128 În plus, interpretarea sistematică ar susține această interpretare literală, întrucât acest articol 4 ar privi procedura de declarare a siturilor, precum și întocmirea listelor siturilor de importanță comunitară, iar nu schimbul ulterior de informații cu Comisia, acest schimb fiind reglementat, pe de altă parte, de dispozițiile care figurează în secțiunea următoare din directiva menționată, intitulată „Informarea”, și în special la articolul 17 din aceasta din urmă.

129 Statul membru menționat arată că, dacă legiuitorul Uniunii ar fi dorit să impună o obligație de actualizare regulată, ar fi prevăzut-o în mod explicit, astfel cum a procedat pentru obligația, care figurează la articolul 17 din Directiva habitate, de a întocmi o dată la șase ani un raport cu privire la aplicarea dispozițiilor adoptate în cadrul acestei directive.

130 Republica Federală Germania susține că lipsa unei astfel de obligații de actualizare a datelor decurge și din notele explicative care figurează în anexa la Decizia de punere în aplicare 2011/484, întrucât acestea se limitează să „încurajeze cu fermitate” statele membre să actualizeze „suficient de frecvent” și „în lumina celor mai bune informații disponibile” documentația colectată în FT, fără a impune actualizări complete periodice.

– *Aprecierea Curții*

131 Din articolul 4 alineatul (1) al doilea paragraf prima teză din Directiva habitate reiese că lista siturilor care indică tipurile de habitate naturale din anexa I și speciile indigene din anexa II adăpostite de acestea „este transmisă Comisiei în termen de trei ani de la notificarea [acestei] directive, însoțită de informații despre fiecare sit”.

132 Potrivit acestei dispoziții, statele membre sunt obligate să comunice printre altele lista siturilor geografice, precum și informațiile referitoare la aceste situri, într-un termen precis, și anume în termen de trei ani de la notificarea directivei menționate. Astfel, după cum arată Republica Federală Germania, termenii menționați se raportează în mod clar la o singură comunicare de informații.

133 Prin urmare, trebuie să se constate că din modul de redactare a articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate nu rezultă o obligație în temeiul căreia statele membre, după ce au efectuat transmiterea datelor prevăzută de această dispoziție, ar fi obligate să efectueze periodic actualizarea lor.

134 Analiza contextuală a acestei dispoziții nu permite să se rețină o interpretare diferită.

135 Astfel, pe de o parte, procedura care guvernează desemnarea siturilor drept „arii speciale de conservare”, astfel cum este prevăzută la articolul 4 din Directiva habitate, cuprinde diferite etape.

136 Așadar, mai întâi, în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din această directivă, fiecare stat membru propune printre altele o listă de situri care indică tipurile de habitate naturale pe care le adăpostesc și transmite Comisiei această listă, precum și diferite informații referitoare la aceste situri. În continuare, în temeiul articolului 4 alineatul (2) din directiva menționată, Comisia stabilește, pornind de la listele prezentate de statele membre, o listă a siturilor selecționate ca „situri de importanță comunitară”. În sfârșit, potrivit articolului 4 alineatul (4) din aceeași directivă, după adoptarea unui sit de importanță comunitară, statul membru respectiv desemnează situl ca „arie specială de conservare”.

137 Rezultă că articolul 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate se limitează să reglementeze prima etapă a procedurii pe care statele membre și Comisia trebuie să o urmeze pentru ca ariile speciale de conservare să fie corect desemnate.

138 Pe de altă parte, deși este adevărat, așa cum arată Comisia, că o obligație de actualizare periodică a datelor decurge din articolul 17 din directiva menționată, în măsura în care acesta impune statelor membre să întocmească o dată la șase ani un raport în care trebuie să detalieze printre altele

măsurile luate la nivel național și efectele acestor măsuri asupra stadiului de conservare a fiecărui sit, același articol 17 nu cuprinde nicio trimitere la articolul 4 din Directiva habitate și nici, mai general, vreun element în favoarea unei interpretări a alineatului (1) al doilea paragraf al acestui articol 4 în sensul că statele membre ar fi obligate să furnizeze periodic date actualizate privind ariile speciale de conservare.

139 În ceea ce privește obiectivele de conservare prevăzute la articolele 2 și 3 din Directiva habitate, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 9 din această directivă, Comisia reexaminează periodic contribuția Natura 2000 la realizarea acestor obiective. În acest scop, în temeiul articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din directiva menționată, această instituție a adoptat Decizia de punere în aplicare 2011/484, al cărei considerent (4) enunță că conținutul FT Natura 2000 trebuie să fie actualizat în mod regulat pe baza celor mai bune informații disponibile pentru fiecare sit al rețelei.

140 Cu toate acestea, după cum a arătat domnul avocat general la punctul 98 din concluzii, chiar presupunând că din articolul 9 din Directiva habitate poate fi dedusă o obligație a statelor membre de a actualiza în mod regulat datele fiecărui sit clasificat drept arie specială de conservare, o asemenea obligație nu ar decurge din articolul 4 alineatul (1) al doilea paragraf din această directivă.

141 Or, interpretarea unei dispoziții în lumina finalității sale nu poate avea ca rezultat să lipsească de orice efect util textul clar și precis al acestei dispoziții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 martie 2007, Comisia/Belgia, C-437/04, EU:C:2007:178, punctul 56, precum și Hotărârea din 20 septembrie 2022, VD și SR, C-339/20 și C-397/20, EU:C:2022:703, punctul 71).

142 În plus, împrejurarea invocată de Comisie potrivit căreia majoritatea statelor membre recunosc necesitatea de a actualiza constant FT este lipsită de relevanță în ceea ce privește interpretarea articolului 4 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva habitate. În această privință, după cum subliniază Republica Federală Germania, se poate considera că, dacă legiuitorul Uniunii ar fi dorit, prin această dispoziție, să impună o obligație de actualizare periodică, ar fi prevăzut-o în mod explicit.

143 Rezultă că al doilea motiv trebuie respins.

144 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se constate că Republica Federală Germania nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva habitate, întrucât a omis în mod general și structural să ia măsuri necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 și 6520 protejate prin rețeaua Natura 2000, menționate în anexa I la această directivă, în siturile desemnate pentru acestea.

145 Respinge în rest acțiunea.

Cu privire la cheltuielile de judecată

146 Potrivit articolului 138 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, în cazul în care părțile cad, fiecare, în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere, fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată. Întrucât Comisia și Republica Federală Germania au căzut fiecare în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere, se impune să se decidă că acestea suportă propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară și hotărăște:

1) **Republica Federală Germania nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013, prin faptul că a omis, în mod general și structural, sa ia măsuri necesare pentru a evita o deteriorare a tipurilor de habitate 6510 (fânețe de joasă altitudine) și 6520 (fânețe montane) protejate de rețeaua Natura 2000, menționate în anexa I la Directiva 92/43 cu modificările ulterioare, în siturile desemnate pentru acestea.**

2) **Respinge în rest acțiunea.**

3) **Comisia Europeană și Republica Federală Germania suportă propriile cheltuieli de judecată.**

Semnături